

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091 Majorstua

0301 Oslo

Deres referanse
e-post 17.02.25

Saksbehandler
Trond Taugbøl

Vår referanse
TRTA/1559846-1

Dato
31.03.2025

Krav om revisjon av konsesjonsvilkår for Storsjøreguleringen – kommentar til kravene

Viser til NVEs e-post av 17.02.2025 der Glommens og Laagens Brukseierforening (GLB) bes om kommentarer til innkomne krav om revisjon av konsesjonsvilkårene for reguleringen av Storsjøen i Rendalen og Åmot kommuner. Hafslund Kraft (HK) er operatør for GLB og behandler saken på vegne av GLB.

Krav om revisjon er fremmet av Rendalen og Åmot kommuner.

Nedenfor gis først en kort gjennomgang av Storsjøreguleringen og status i henhold til vannforskriften og NVEs prioriteringsrapport (49/2013). Deretter oppsummeres og kommenteres de konkrete kravene.

Storsjøreguleringen og status i henhold til vannforskriften og NVEs prioriteringsrapport (49/2013).

Konsesjonen for Storsjøreguleringen omfatter kun reguleringen av Storsjøen og tappingen av denne ut i Søndre Rena. Søndre Rena påvirkes i stor grad også av Osa kraftverk og Løpet kraftverk. Disse kraftverkene omfattes imidlertid ikke av konsesjonen for Storsjøreguleringen. Innløpselva Nordre Rena omfattes heller ikke av Storsjøreguleringen men av Rendalsoverføringen som nylig har gjennomgått revisjon og fått nye konsesjonsvilkår (kgl. res. 26.05.2023).

Tabell 1 (vedlagt til slutt) gir status i henhold til vannforskriften for de fire vannforekomstene som vi definerer å være påvirket av Storsjøreguleringen. Disse er selve reguleringsmagasinet Storsjøen, samt Søndre Rena som er oppdelt i tre vannforekomster på strekningen Storsjøen – Løpsjøen. Ingen av vannforekomstene har, ifølge opplysningene som ligger i Vann-Nett, nådd miljømålet (frist 2027). Storsjøen burde imidlertid vært oppdatert til GØP fordi den ikke er inkludert i KLDs godkjenningsvedtak med oversikt over vannforekomster der det kan gjennomføres tiltak, og da er GØP per definisjon dagens tilstand (det ligger heller ingen forslag

om tiltak her i Vann-Nett). For de tre andre vannforekomstene i Søndre Rena er det generelle tiltaksforslag om å forbedre forholdene for opp- og nedvandring forbi Storsjødammen (Tab. 1). Her har vi de siste årene gjennomført en rekke tiltak i samsvar med vår tiltaksplan for fiskevandring. Mer om dette i våre kommentarer til kravene nedenfor.

Storsjøen er plassert i kategori «2.2. – Ikke prioritet» i NVEs prioriteringsrapport for konsesjonsrevisjoner. Vassdrag i denne kategorien kan ha viktige miljøverdier, men antas å ha begrensede gjenstående miljøutfordringer, og/eller at det er særskilte hensyn (f.eks flomdemping) som setter grenser for hvilke tiltak som i praksis kan gjennomføres. For Storsjøen påpekes at den er viktig for flomdemping og regulert kraftproduksjon, og det antas at innføring av standardvilkår vil være tilstrekkelig.

Innkomne krav og våre kommentarer til kravene

Rendalen kommune (RK) begrunner sitt krav om revisjon i tre hovedpunkter:

1. Sikring og forbedring av fiskebestandenes naturlige vandringsveier
2. Sikring av naturlig rekruttering av storørret
3. Magasinregulering – rekreasjon i og langs sjøen

og Åmot kommune (ÅK) fremmer revisjonskrav med følgende punkter:

4. Øke minstevannføringen i Søndre Rena elv fra 7 m³/s til 20 m³/s.
5. Forbedre manøvreringsbestemmelsene og skjerpe rutineene rundt disse, for å hindre for rask endring i vannføringen.
6. Sikring av fiskens vandringsveier opp- og nedstrøms

Ad. 1 og 6: Sikring og forbedring av fiskens vandringsveier

RK mener at fiskepassasjen i Storsjødammen er utilfredsstillende og ikke tilpasset vandring for artene som er tilstede i vassdraget. Overvåking viser at det nesten bare er ørret som vandrer i trappa og at mye harr og sik forsøker å vandre opp uten å lykkes. Når det gjelder nedvandring, påpeker RK at klappeluka er en god nedvandringsvei, men at det er usikkerhet om oppstikkende spiler i nedkant av luka kan skade fisken.

ÅK viser til kravet fra RK når det gjelder fiskevandring, og støtter dette.

Vår kommentar:

Ved en eventuell revisjon av konsesjonsvilkårene for Storsjøreguleringen vil det bli innført standard naturforvaltningsvilkår. Det gir Statsforvalteren hjemmel for å pålegge regulanten relevante tiltak for å bedre forholdene for fiskevandring.

Til kommunenes krav vil vi videre bemerke at GLB og kraftselskapene i 2019 frivillig utarbeidet en tiltaksplan for fiskevandring i Glomma og Rena etter dialog/avtale med Statsforvalteren (den gang Fylkesmannen). Planen gir en detaljert beskrivelse av kraftverksdammene med fokus på viktige forhold for opp- og nedvandring. Det gjøres rede for dagens kunnskap om fiskevandringene forbi dammene. Gjennomførte, planlagte og nye, realistiske tiltak, samt opplegg for overvåking/registrering, beskrives. Planen er godkjent av Statsforvalteren, og det har i lang tid vært jobbet aktivt med å følge opp og eventuelt videreutvikle/revidere tiltaksforslagene. Vi oppfatter at både Statsforvalter og NVE legger tiltaksplanen til grunn når det gjelder å vurdere hvilke realistiske tiltak som skal inngå i miljømålet GØP.

I Storsjødammen er de fleste av tiltaksforslagene gjennomført: automatisk fisketeller, driftsinstruks for fisketrapp og optimal lukemanøvrering, lyssetting av trapp og attraksjonsvann foran trappeinngang. Når det gjelder mulighetsstudie for ombygging til hybrid spaltettrapp, er dette etter nærmere vurdering forkastet fordi eksisterende dam ikke gir rom for en slik løsning. Vi følger imidlertid nøye med på utviklingen av nye løsninger for fiskeoppvandring og har god kontakt med forskningsmiljøer og leverandører. Vi er innstilt på å teste ut nye, realistiske løsninger når slike foreligger.

Til dagens fiskepassasje er å si at ved en grundig inspeksjon høsten 2023 ble det avdekket at viktige elementer som skal lette oppvandringen i trappa, viste seg å være ødelagt. Det er en sannsynlig årsak til at sik og harr nærmest har vært fraværende og at oppgangen av ørret har blitt redusert de siste årene (i parentes bemerket er oppgangen allikevel vesentlig større enn gjennomsnittet for perioden 1985-2011). Trappa er nå reparert, og vi forventer en klar økning i oppgangen i 2025 med et betydelig innslag av spesielt harr, men også noe sik.

RK er bekymret for at oppstikkende spiler kan skade nedvandrende fisk. Vi er oppmerksomme på dette, men mener at det ikke er et nevneverdig problem. Oss bekjent har det aldri vært observert skader på fisk som kan tilskrives dette. Søndre Rena er en svært populær fiskeelv på hele strekningen fra dammen og nedover, og hvis skader på nedvandrende fisk er vanlig forekommende, burde dette blitt observert av fiskere.

Ad. 2: Sikring av naturlig rekruttering av storørret

RK viser til at det tidligere utsettingspålegget i vassdraget er opphevet, og at det ønskes nye konsesjonsvilkår som kan pålegge regulanten å bidra til utredning og eventuelt effektivering av andre avbøtende tiltak for å sikre naturlig produksjon av ørret med særlig fokus på storørret og Mistra. Det påpekes at det tidligere var omfattende gyting i øvre deler av Søndre Rena, en strekning som nå er oppdemmet/kanalisert som følge av reguleringen.

Vår kommentar:

Som nevnt under forrige punkt: Ved en eventuell revisjon av konsesjonsvilkårene for Storsjøreguleringen vil det bli innført standard naturforvaltningsvilkår. Det gir hjemmel for å pålegge regulanten relevante tiltak for å avbøte negative effekter av reguleringen på naturlig rekruttering. Per i dag foreligger ingen konkrete tiltaksforslag i vannforvaltningsplanen med hensyn til dette (Tab. 1). Vi vil også bemerke at GLB over lang tid har vist vilje til frivillig å gjennomføre undersøkelser og utredning av avbøtende tiltak i dialog og samarbeid med kommune og fiskeforening. Siden 2007 er det gjennomført tre omfattende fiskeundersøkelser i Storsjøen, samt undersøkelser i Nordre og Søndre Rena. I tillegg har vi, som nevnt over, frivillig utarbeidet tiltaksplan for fiskevandring forbi kraftverksdammene som følges opp med hensyn til tiltaksgjennomføring.

Ad. 3: Evaluering av magasinregulering

RK mener at manøvreringsreglementet bør evalueres fordi kommunen får mange henvendelser om misnøye med hensyn til vannstanden i Storsjøen. Det ønskes en bred gjennomgang der berørte parter kan komme med innspill.

Vår kommentar:

Kravet inneholder ingen konkret beskrivelse av problemet utover at mange melder om misnøye med vannstanden, og er derfor vanskelig å forholde seg til. GLB får også mange slike henvendelser og forsøker å ta hensyn så godt det lar seg gjøre.

Storsjøen er et viktig flomdempingsmagasin. Dagens reglement har en sommer-HRV på 30 cm under HRV fram til 1.september for å ha noe flomdempingskapasitet. Som en selvpålagt restriksjon, for å ta hensyn til lokale interesser, tilstreber vi å ikke gå lavere enn 25 cm under sommer-HRV.

En selvpålagt manøvreringsrestriksjon er en begrensning for manøvrering av vassdrag og magasiner som HK selv har innført, i tillegg til de lovpålagte kravene. Disse restriksjonene er ofte basert på erfaringer med miljøkonsekvenser ved praktisert kraftverkskjøring og har som mål å begrense negative miljøvirkninger. Tilsvarende som lovpålagte krav er de selvpålagte innarbeidet i HKs interne rutiner for manøvrering.

På grunn av Storsjøens betydning som dempingsmagasin og for regulert kraftproduksjon, antas det å være uaktuelt med magasinrestriksjoner som innskrenker dette. Av den grunn er jo også Storsjøen plassert i kat. 2.2 i NVEs prioriteringsrapport, som nevnt innledningsvis.

Ad. 4: Økt minstevannføring i Søndre Rena fra 7m³/s til 20 m³/s

Ifølge manøvreringsreglementet er pålagt minstevannføring ut av Storsjøen 7 m³/s. ÅK viser til at minstevannføringen i Søndre Rena sjelden er under 20 m³/s i dag, men at mindre vannslipp forekommer og gir negative konsekvenser for økologien i elva. ÅK mener at reglementet bør endres slik at pålagt minstevannføring blir 20 m³/s.

Vår kommentar:

På grunn av Rendalsoverføringen er det vanlig praksis å slippe mer enn 20 m³/s ut av Storsjøen. En eventuell endring av minstevannføringskravet i konsesjonen vil derfor kun innebære en formalisering av gjeldende praksis. I spesielt tørre situasjoner hvor det ikke overføres vann fra Glomma og det naturlige tilsiget til Storsjøen er lite, begrenses imidlertid vannslippet ned mot tilsiget for ikke å komme i konflikt med LRV og brukerinteresser rundt innsjøen. Et eventuelt nytt minstevannføringskrav på 20 m³/s må derfor inneholde en tilleggsbestemmelse om at ved tilsig under minstevannførings-kravet og ingen overføring fra Glomma, begrenses vannslippet til tilsiget.

Ad. 5: Forbedre manøvreringsbestemmelsene for å hindre for rask endring i vannføringen

ÅK mener det bør innføres en regel som fastsetter maksimal endring av vannstanden i Søndre Rena på 10 cm per time. Ifølge ÅK vil dette gi mer forutsigbarhet for sportsfiskere og hindre stranding og tørrlegging av fisk og bunndyr.

Vår kommentar:

For lukemanøvreringen i Storsjødammen har vi også innført en selvpålagt restriksjon for å redusere negative miljøkonsekvenser. Lukemanøvreringen praktiseres slik at endringer i vannstanden i Søndre Rena holdes innenfor 10 cm per time, registrert på målestasjonen ved Øra ca. 2,5 km nedenfor dammen.

Oppsummerende konklusjon

De ulike punktene i revisjonskravene til RK og ÅK er i hovedsak gjennomført eller følges opp med selvpålagte krav, frivillige undersøkelser, overvåking og tiltak. Sånn sett mener vi det ikke er behov for revisjon av konsesjonsvilkårene for å oppfylle kravene.

Miljømålene etter vannforskriften mener vi også oppnås innen fristen med de tiltakene som er gjennomført.

Storsjøen er plassert i kategori «2.2. – Ikke prioritet» i NVEs prioriteringsrapport for konsesjonsrevisjoner, og det antas at innføring av standardvilkår vil være tilstrekkelig. Ved en eventuell revisjon blir standardvilkår innført, og det vil da også være naturlig å endre manøvreringsreglementet slik at gjeldende praksis blir formalisert.

Med vennlig hilsen

Glommens og Laagens Brukseierforening

Gaute Skjelsvik
Adm. dir

Trond Taugbøl
Seniorrådgiver

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

Vedlegg:

Oversikt over vannforekomster

Tabell 1 Status i henhold til vannforskriften for vannforekomster påvirket av Storsjøreguleringen (Vann-Nett per 24.3.25)

ID	Navn	SMVF/ Nat.	Miljø- mål (frist)	Dagens potensial/ tilstand	Miljømål nådd	Tiltaksforslag (vannkraft- relaterte, iht Vann-Nett)	Vedlegg 2 eller 3 i KLDs godkjenning- s - vedtak
002-125-L	Storsjøen	SMVF	GØP (2027)	MØP	NEI	Ingen	Nei
002-4605-R	Rena Storsjøen - dam Storsjøen	SMVF	GØP (2027)	MØP	NEI	Forbedre forhold for toveis fiskevandring	3
002-4606-R	Rena dam Storsjøen - utløp Osa kraftverk	SMVF	GØP (2027)	MØP	NEI	Forbedre forhold for toveis fiskevandring	3
002-4603-R	Rena utløp Osa kraftverk - Løpsjøen	Naturlig	GØT (2027)	MØT	NEI	Forbedre forhold for toveis fiskevandring	3

SMVF: Sterkt modifisert vannforekomst; GØT: God økologisk tilstand; GØP: Godt økologisk potensial; MØP: Moderat økologisk potensial; MØT: Moderat økologisk tilstand